

RINODINA SEPTENTRIONALIS N. SP.

AF

GUST. O. A: N MALME

I min för sjutton år sedan offentliggjorda revision af vissa sydsvenska *Rinodina*-former [De sydsvenska formerna af *Rinodina sophodes* (Ach.) Th. Fr. och *R. exigua* (Ach.) Th. Fr.] omnämnde och beskref jag i korthet äfven en norrländsk form, som rätt nära ansluter sig till *R. levigata* (Ach.) Malme, men som skiljer sig från densamma genom i allmänhet smärre apothecier och genomgående smalare sporer. Med något särskildt namn belades den emellertid icke. Något tillfälle att ytterligare ägna uppmärksamhet åt denna form erbjöds mig icke förr än under ett kort besök i Jämtland sommaren 1910, då den anträffades flerstädes kring Hålland i Undersåkers socken och vid Handöl, på båda ställena på barken af gråal.

Sistlidna vinter mottog jag samma *Rinodina* från forstmästaren fil. mag. G. LÅNG. De öfversända exemplaren voro insamlade i Finland, Kittilä socken (Kemi Lappmark). LÅNG meddelade mig dessutom, att han observerat den mångenstädes under sina resor som Renbeteskommissionens sekreterare och städse funnit den vara väl skild från *R. levigata*. Han hade för afsikt att beskrifva och namngifva den, så snart hans arbete vid Renbeteskommissionen afslutats och han kunde ägna sig åt bearbetningen af de lafsamlingar, han hopbragt. Hans verksamhet afbröts emellertid i förtid, då han, som bekant, blef ett af offren för järnvägsolyckan vid Malmslätt.

Vid ett nytt besök i Jämtland sommaren innevarande år insamlade jag åter den ifrågavarande lafven på flera ställen såväl i Undersåker som vid Handöl, vid Undersåkers järnvägsstation i så stor mängd, att den kunnat utdelas (under n:o 290) i den nyss utkomna 12:te faskikeln af mina Lichenes suecici exsiccati. För att arten måtte blifva i vederbörlig ordning publicerad, vill jag här beskrifva densamma.

Rinodina septentrionalis n. sp. Thallus e verrucis formatus subhemisphaericis, minutissimis, $0,1-0,2$ mm latis, cinereis v. fusco-cinereis, opacis, KOH haud reagentibus, supra hypothallum obscurum dispersis, sæpe rarissimis, rarius satis confertis. Apothecia sparsa, rarius satis conferta, parva, vulgo $0,2-0,3$ mm, rarius $0,4$ mm lata, disco opaco, fusco-nigricante, plano v. rarius demum convexo, margine thallode primo elevato et sæpe minutissime crenulato, dein vulgo attenuato, laevigato, plus minusve obscurascente, rarius demum fere excluso. Stratum corticale excipuli crassum, superne nonnihil attenuatum, J haud reagens, stratum medullare gonidia pauca—satis numerosa fovens; margo proprius vulgo subnullus. Thecium $65-80$ μ , rarius usque 90 μ altum, superne fuscescens, J coerulescens, demum sæpe sordide decoloratum, KOH non reagens. Paraphyses apice clavato-capitatae. Asci clavati v. inflato-clavati. Sporæ 8:næ, ellipsoideæ v. ellipsoideo-oblongæ, $15-19$ μ , rarius usque 21 μ longæ, $6-8$ μ , rarius usque 9 μ crassæ, sæpe curvulæ, medio non constrictæ, pariete inæqualiter, nempe ad apices sporæ et ad septum, valde incrassato (placodiomorphæ).

Per provincias norrlandicas et Lapponiam, ut videtur, late distributa, corticem laevigatum Salicis et Alni incanæ incolens. Ipse in Jämtland, Undersåker et Handöl, multis in locis collegi (Lichenes suecici exsiccati n:o 290).

R. laevigata (Ach.) Malme persimilis at sporis angustioribus et apotheciis vulgo minoribus recedit; transitus numquam vidi. Habitu in memoriam revocat *R. pyrinam* (Ach.), quæ species jam sporis aliis facillime dignoscitur. Jam in Sydsvensk. form. *Rinodina sophodes* et *R. exigua* (1895), p. 28 descripsi hanc speciem et nomen ei non imposui. *Lecanora laevigata* f. *dispersella* Wainio [Adjum. ad Lichenogr. Lapp. fenn. et Fenn. bor. 1 (1881), p. 151] e descriptione hujus speciei forma admodum macra esse videtur.

Sasom redan nämnts, står ofvan beskrifna art mycket nära *R. laevigata*, och omöjligt är icke, att den faller inom densammans variationsfär. Men å andra sidan må icke fördöljas, att den senare,

äfven om *R. septentrionalis* icke diträknas, på olika substrat företer så stora olikheter i sitt allmänna utseende, att man kan misstänka, det under densamma sammanförts skilda systematiska enheter. Helt säkert skulle den, som hade framför sig endast de båda i mitt anförda arbete (p. 26) beskrifna formerna 1 och 4 — den förra med sina upphöjda, tätt hopade apothecier med brungrå, ofta vinkligt höjd hålkant, växande på bräddtak, gärdesgårdar o. d.; den senare med sina mera tilltryckta, spridda apothecier med svartgrå, mindre framstående kant, växande på asp, företrädesvis på halvdöda grenar — anse dem för skilda arter trots likheten i apotheciernas inre byggnad och särskildt sporstorleken. Men när f. 2, som äfvenledes växer på gärdesgårdar, men på fastare byggda, mera släta stänger, och därjämte på torra enpinnar, gammal bark o. d., kommer med i räkningen, visar det sig åtminstone för mig omöjligt att uppdraga några bestämda gränser. Fortfarande måste jag därför anse dessa former såsom samhöriga och olikheterna såsom sannolikt framkallade af substratets olika beskaffenhet. Omfattande iakttagelser i fria naturen, parade med mikroskopiska och mikrokemiska undersökningar, leda nog ej så sällan till en annan uppfattning af arternas begränsning än granskningen af ett eller annat herbarieexemplar.

I sitt arbete *Lichenes prope Pitlekai collecti* (Stockholm 1909) upptager E. WAINIO för *R. levigata* namnet *R. archæa* (Ach.) Wainio, detta på grund af en undersökning af originalexemplar i ACHARII herbarium. Då sporstorleken hos ACHARII *Parmelia sophodes* γ *P. archæa* enligt samma författare är 16—20 μ l., 8—10 μ cr., är det nog otvifvelaktigt, att denna hör till *R. levigata*, icke till *R. turfæa*, dit den förut hänförts såväl af WAINIO som af TH. M. FRIES. Att min f. 1 af *R. levigata* äfven blifvit behämnd *R. turfæa* f. *archæa*, har jag också redan 1895 framhållit. I sina *Adjumenta* I, p. 153 beskrifver emellertid WAINIO under namn af *Lecanora turfæa* var. *archæa* en laf med en i hög grad växlande sporstorlek 18—32 μ l., 10—12 μ cr.). Det ligger nära till hands att antaga, det någon sammanblandning af två olika arter här föreligger. När han 1909 i ofvannämnda arbete) åt densamma gifver namnet *R. orbata* (Ach.) Wainio f. *fuscogrisea* Wainio, uppger han sporstorleken till 27—36 μ l., 11—13 μ cr. utan att dock på något sätt erinra om den rätt afvikande uppgiften i *Adjumenta*. Namnet »archæa» har således äfven af dem, som haft tillgång till ACHARII herbarium, blifvit användt för olika saker. Lyckligtvis föreligger enligt de nu af flertalet botanister antagna nomenklaturreglerna icke något skäl att

låta det undantränga *levigata*, ty det senare har som artnamn varit användt 31 år tidigare redan år 1878). Af samma skäl torde namnet *R. orbata* (Ach.) Wainio för *R. turfacea* (Wahlenb.) Th. Fr. ej komma att vinna gillande af lichenologerna. Men från WAINIOS ståndpunkt sedd, är nog äfven denna namnförändring nödvändig. Han visar sig nämligen som en extrem anhängare af prioritetsprincipens obegränsade giltighet. Ett exempel härpå lämnar hans utbytande af det i 99 år använda släktnamnet *Nephroma* Ach. (1810) mot *Opisteria* (Ach.) Wainio (1909) på den grund, att ACHARIUS i *Methodus* (1803) begagnat sistnämnda namn för den grupp af släktet *Pellidea*, som omfattar de arter, för hvilka han senare grundade släktet *Nephroma*.